

Oponentský posudek na disertační práci Mgr. Evy Nachmilnerové
Jan Novák/1921-1984/.Kapitoly z tvůrčí biografie, 2013, 182 stran

Předem konstatuji rád, že tato disertační práce významně obohacuje českou muzikologickou literaturu, která se monograficky zabývá osobnostmi české hudby. A Jan Novák takovou osobností rozhodně je- dokonce lze odpovědně prohlásit, že je to zjev blížící se velikosti a významu svého učitele Bohuslava Martinů.

Protože se literatura o Janu Novákovi v posledních dvou desetiletích podstatně rozšiřuje, bude vhodné připomenout, co a jak tato nová monografie nabízí. Práci tvoří tři kapitoly. Jsou uvedeny texty o stavu bádání, pramenné situaci, rukopisných pramenech notových a nenotových, o tiscích/ notových a nenotových a o vlastních literárních příspěvcích skladatele. 1.kapitola-Život-je rozčleněna takto: Dětství-Studium-Totální nasazení-Po válce-Studijní pobyt v USA-Padesátá léta-Šedesátá léta-Emigrace-Dánsko-Itálie-Politické klima v Itálii-Odchod do Německa-Přátelé a známí. 2.kapitola-Skladatelský typ-Myšlenkové zázemí-Léta čtyřicátá-setkání s Bohuslavem Martinů-Léta padesátá-hledání skladatelského směřování-Léta šedesátá-divadlo a film-Exil-Komorní tvorba-Umělec v emigraci-Shrnutí 3.kapitola-Jan Novák a latina-Latinský kroužek v Brně-Latinské koncerty-Tendence v české hudbě se zřetelem k brněnské skladatelské scéně-Latinská básnická a slovesná tvorba Jana Nováka-Přístup ke zhudebnění latinského textu-Vztah hudby a slova-Latinské metrum a instrumentální kompozice-Význam užití latiny pro tvorbu Jana Nováka-Závěr-Seznamy pramenů a literatury.Věnujme se nyní kriticky jednotlivým kapitolám...

K metodě práce: ze zadání lze tušit, že původní záměr byl zřejmě mnohem více směřován k analýze- ta se nakonec promítla jen v asi 5-stránkové podkapitole Léta padesátá-hledání skladatelského směřování a v celém zbytku 2.kapitoly. Jde o krátké analytické charakteristiky jednotlivých nejdůležitějších orchestrálních i komorních skladeb-výhradně bez notových ukázek. Hlavní metodou se zřejmě během vzniku práce stala metoda orální historie. Nic proti ní- svědectví Elišky Novákové, Richarda Nováka, Novákových dcer a řady přátel mají nenahraditelnou cenu. Kromě toho je použito cenné korespondence / zejména skladatelových dopisů Evženu Zámečnickovi/. Všechny tyto zdroje mají za cíl vytvořit tvůrčí biografii-jak se praví v podtitulu práce. Metodologicky namítám jen tolik, že tato svědectví jsou jako každá jiná subjektivní a proto bych metodu orální historie viděl na místě s analytickými sondami, které by konkrétně objasnily pochopitelně aspoň část Novákovy hudební poetiky a její geneze.Pohled zevnitř –ať už rodiny nebo komunity přátel či předmětně a profesně zainteresované skupiny je cenný, ale existují prameny, které mají cenu ještě větší.Jsou to skladby a v duchu dnes už až nadužívaného bonmotu flaubertovského a proustovského původu přetlumočeného Milanem Kunderou o tom, že ...“dílo je vždy chytřejší než autor“, jsem očekával třeba jedinou podstatnou sondu, která by osvětlila definitivně / ostatně: co je definitivní?!?/ část Novákových postupů. Uvedu konkrétní příklad: autorka se zabývala analýzou kantáty Passer Catulli, jak uvádí v odkazu na str.96. Co je na Novákovi a dalších uvedených autorech z „principů serialismu“? Myslím na základě řady z autopsie poznaných a analyzovaných skladeb, že český serialismus tvoří opravdu uzoučká vrstva a Jan Novák byl jako jeden z mála schopen spojit část principů serialismu se svou novolatinskou poetikou, ale soudím, že k tomu nedošlo. V českém prostředí se často zaměňuje serijní technika a serialismus. Je to zcela běžné a vyplývá to zřejmě ze skutečnosti, že jen malá část zainteresované české muzikologie, zabývající se touto problematikou přijala Kohoutkovo jasnozřivé dělení a přesné stanovení toho, že serijní technika je kompozice se sérií, která je nejčastěji dvanáctitónová ,ale může být tvořena libovolným počtem tónů nebo i prvků / komponujeme-li např. pro bicí nástroje/,

zatímco serialismus je multiplikací tohoto principu, a to je nesmírně obtížné a svazující už i v případě aplikace na dvě roviny a téměř nemožné u tzv. multiserialismu, nemá-li dojít k naprostému útlumu tradiční invence. Toto ovšem není výtka adresovaná autorce. Ta prokázala již ve své studii o kantátě Passer Catulli, že analýzou lze přesvědčivě dokázat stupeň dodekafonního myšlení u skladatele. Jediná věc, v níž bych s autorkou polemizoval, je její zmínka o lascivité zhudebněného textu. Montáž z Catulla, jak ji provedl Novák, není ani trochu lascivní- je to existenciální nostalgie, co převládá v této nádherné poetické struktuře- smutek nad uplýváním světa, spojitost makrokosmu s mikrokosmem vrabečka, kterého urvou neznámé „temnoty“ /malae tenebrae/ stejně jako i to největší ve Vesmíru. Myslím, že v cenné řadě mnoha pramenů, chybí nejméně dva, které by obohatily rovinu orální historie jako svědectví, jaká by rozhodně stála za interpretaci a rozbor. Mám na mysli Novákův krátký vlastní životopis, který jsme vícekrát zveřejnili v disertačních, magisterských i jiných pracích. Autograf je dochován v materiálech-pramenných podkladech k Československému hudebnímu slovníku osob a institucí / redaktoři Gracian Černušák, Bohumír Štědroň a Zdenko Nováček/, I A-L, SHV, Praha 1963 a II M-Ž, SHV, Praha 1965/ v Ústavu hudební vědy FF MU v Brně. Autorka pramen zná, cituje ho v kopii, kterou jí poskytl Richard Novák, ale domnívám se, že je to pramen zásadní povahy. Jan Novák, vždy tak otevřený a přímý a neschopen se nějak cíleně a účelově přetvářovat, zde píše svůj životopis pro ideovou organizaci skladatelů, skrze kterou může jedině získávat svou obživu. To by přece stálo za hlubší rozbor nebo aspoň úvahu:

Rovněž zápisy ze schůzí tehdejší skladatelské organizace v pohnuté době začátku 60. let, kdy se řešila Novákova neúčast ve volbách nebo zařazení kantáty Passer Catulli, existují a vydávají různorodé a velmi obsáhlé svědectví o postoji jednotlivců, samotného Nováka, ale vedou i k upřesnění politického pozadí. Tyto prameny mohou mnohem konkrétněji a určitěji přispět k tomu, aby se stanovilo, kdo a jak proti Novákovi vystupoval a co z těchto aktů pocházelo z pražského centra a co z brněnské pobočky. Uvádím soupis překlepů nebo chyb, které se do práce dostaly:

s.18 v soupisu skladeb chybí vydání Capriccia pro violoncello a klavír /Panton 1960/

s.23 autorka diplomové práce je Eva Šafářová, nikoliv Šafářová

s.24 v poznámce 23 má být Amores Sulpiciae, nikoliv sulpiciae

s.32 Eva Pohanková je ještě autorkou dalších prací o Janu Novákovi

s.35 v poznámce 54 má být místo Aarona Colanda Coplanda

s.42 v poznámce 78 má být místo k tématu k tématu

s.69 místo Apicius modulandi má být Apicius modulatus artis coquinariae praecepta modis numerisque instructa ad cantum cum cithara

s.77 chybí poznámka 178

s.96 místo Špaletová má být Šlapetová

s.99 Kantáta Ars amatoria A. Piňose zazněla na zmíněném koncertu jen v excerptech asi z třetiny. To autorka samozřejmě nemůže z programu poznat. Uvádím to proto, že jsem na koncertě byl a přípravu kantáty Dido i Ars amatoria jsem sledoval i jako Piňosův žák na zkouškách a byl svědkem všech kolizí

s.125 místo Eklogů má být Eklog

s.156 místo Colanda má být Coplanda...

Závěrem rád konstatuji, že předložená disertační práce splňuje nároky kladené na typ tvůrčí biografie. V případě skladatele Jana Nováka tak došlo k dalšímu významnému posunu, který umožní vytvoření potřebné monografie.

Práci s ohledem na její hodnoty a kvalitu rád doporučuji k obhajobě.

Prof.PhDr.et MgA.Miloš Štědroň,CSc.,

Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy
Univerzity
Brno, 2.5.2013
